

YTTRANDE

2022-10-03

Dnr S2022/02585

Socialdepartementet

s.remissvar@regeringskansliet.se

s.sof@regeringskansliet.se

Remissvar – Ett utvidgat utreseförbud för barn (DS 2022:9)

Inledning

Unizon tackar för möjligheten att få yttra sig över departementspromemorian ”*Utvidgat utreseförbud för barn* (Ds 2022:9). Unizon är ett riksförbund som samlar 140 kvinnojourer, tjejjourer och ungdomsjourer samt jourer specialiserade på att arbeta mot incest och andra sexuella övergrepp. Tillsammans arbetar vi för ett jämställt samhälle fritt från våld. Genom att erbjuda stöd och skydd, samt arbeta förebyggande och med påverkan kämpar jourerna varje dag, året runt, för våldsutsatta kvinnor och barns rättigheter och ett liv fritt från våld. Allt utifrån en kunskap om våld, kön, genus och makt.

Unizon vill utifrån sitt uppdrag lämna följande uttrande.

Sammanfattning

Unizon delar den problembild som utredningen beskriver och instämmer i att det är angeläget att få till ett starkare skydd för barn som riskerar att fara illa utomlands. Unizon ställer sig positivt till utredningens förslag att tillämpningsområdet för utreseförbudet bör utvidgas och ges en mer generell utformning som kopplas till risken för skada av barnets hälsa och utveckling. Men Unizon vill samtidigt i det här sammanhanget betona vikten av att benämna skadliga utlandsvistelser med hedersmotiv för vad de är, att benämna det för den våldshandling mot barn som det är, eftersom det våldet skiljer sig från andra former av våld mot barn. Vidare välkomnar Unizon också förslaget med straffansvar för egenmäktighet med barn ska gälla innan ett beslut om vård eller omedelbart omhändertagande enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) har hunnit verkställas. Slutligen ser Unizon behovet av de åtgärder som föreslås för att utreseförbudet ska kunna upprätthållas effektivt. Men i motsats till utredningens bedömning anser Unizon att skyddsintresset att skydda det enskilda barnet från att bortföras utomlands väger så pass tungt att det motiverar inskränkningar av möjligheten att erhålla och inneha nationellt identitetskort. De föreslagna lagändringarna föreslås träda i kraft 1 juli 2023.

Nedan redovisas Unizon synpunkter på delar av förslagen. I övrigt tillstyrker vi utredningens förslag.

5.4.1 Fler barn behöver skyddas mot skadliga utlandsvistelser

Bedömning: Fler barn behöver skyddas mot skadliga utlandsvistelser än vad som är möjligt med dagens regler.

Unizon *delar* utredningens bedömning. Vi ser positivt på att tillämpningsområdet för utreseförbudet utvidgas till att omfatta fler situationer av skadliga utlandsvistelser för att skydda fler barn, såsom vid så kallade uppfostringsresor, vistelser som syftar till att omvända hbtqi-personer eller att föras till terroristorganisationer. Det är även i linje med artikel 19 i FN:s barnkonvention.

5.4.2 Utreseförbud för barn ger ett bra skydd mot skadliga utlandsvistelser

Bedömning: Regler om utreseförbud är ett bra verktyg för att hindra skadliga utlandsvistelser. Utreseförbud bör kunna beslutas för fler typer av skadliga utlandsvistelser än vad som är fallet idag.

Unizon *instämmer* i utredningens bedömning, men vill samtidigt betona utreseförbudet ska ses som en viktig pusselbit i den palett av åtgärder som finns att skydda barn. Med den erfarenhet av att arbeta med kvinnor och barn utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck som våra medlemsorganisationer besitter vill Unizon understryka vikten att angripa frågan utifrån ett helhetsperspektiv. Utreseförbudet utgör inte ensamt ett fullvärdigt skydd, utan det är av yttersta vikt att sociala skydd och stödinsatser också finns på plats (se vidare punkt 5.4.4).

5.4.3 Ett utvidgat utreseförbud bör utformas generellt

Bedömning: Ett utreseförbud med ett utvidgat tillämpningsområde bör utformas generellt. Det bör ta sikte på risken för att barnets hälsa och utveckling skadas och inte på vissa typer av brott eller skadliga handlingar.

Unizon *delar* utredningens bedömning. Utredaren gör en utförlig genomgång av frågan. Som utredaren belyser är det egentliga syftet med resan i många fall oklar för barnet innan avresan och det är också svårt att för myndigheter att säga vilka brottsliga gärningar ett barn kan komma att utsättas för under utlandsvistelsen. För att ett utvidgat utreseförbud ska kunna användas av socialnämnden som ett reellt verktyg för att förhindra att barn far illa utomlands anser Unizon bestämmelsen ska ges en mer generell utformning som kopplas till risken för att barnets hälsa och utveckling skadas.

Men Unizon vill i det här sammanhanget samtidigt betona vikten av att benämna skadliga utlandsvistelser med hedersmotiv för vad de är, att benämna det för den våldshandling mot barn som det är, eftersom hedersrelaterat våld och förtryck skiljer sig från andra former av våld mot barn. Det är viktigt att förstå det när man ska åtgärda och sätta in rätt insatser. Som utredaren påtalar är barn som växer upp i familjer med hedersnormer en särskild riskgrupp, särskilt flickorna, för skadliga utlandsresor. Våra medlemsorganisationer möter dessa barn. Det handlar oftast om flickor och unga kvinnor, men också pojkar och unga män.

5.4.4 Ett utvidgat utreseförbud bör utformas efter förutsättningarna för vård enligt LVU

Förslag: Utreseförbud ska också beslutas om det finns en påtaglig risk för att ett barn förs utomlands eller lämnar Sverige och för att barnets hälsa eller utveckling skadas på grund av att barnet under utlandsvistelsen utsätts för eller utsätter sig själv för sådana omständigheter som kan föranleda beslut om vård enligt 2 och 3 §§ LVU.

Unizon *tillstyrker* förslaget, men anser det bör göras ännu mer tydligt i texten kring förslaget att syftet med ett utreseförbud inte är att ersätta ett beslut om vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) om förutsättningarna för att bereda vård enligt §2 och §3 anses uppfyllda. Istället ska utreseförbudet ses som komplement till sådan vård som möjliggör att skyddet och stödinsatser förstärks.¹

5.4.5 Ett tillfälligt undantag från ett utreseförbud ska bara prövas gentemot de skäl som legat till grund för beslutet

Förslag: Regeln om tillfälligt undantag från ett utreseförbud ska omfatta även de nya grunderna för ett utreseförbud. Vid prövningen av om ett undantag ska meddelas ska socialnämnden endast ta ställning till om det saknas risk för att barnet utsätts för eller utsätter sig själv för sådana omständigheter som föranlett utreseförbudet.

Unizon *tillstyrker* förslaget.

5.4.6 Ett utvidgat utreseförbud är förenligt med fri- och rättigheter

Bedömning: Förslaget om ett utvidgat utreseförbud för barn är förenligt med fri- och rättigheter.

Unizon *delar* utredningens bedömning.

5.4.7 En kunskapshöjande insats om utreseförbud genomförs

Förslag: En kunskapshöjande insats genomförs. Insatsen ska vara landsomfattande och avse både nu gällande regler om utreseförbud och de föreslagna reglerna om utvidgat tillämpningsområde för utreseförbudet.

Unizon *tillstyrker* förslaget. Barns rätt till skydd mot skadliga utlandsvistelser ska inte bero på vilken del av landet man bor. Men Unizon vill även understryka vikten av en bred kompetenssatsning som berör alla typer av yrkesverksamma som kommer i kontakt med de här barnen såsom socialtjänst, rättsväsende och skola. Dessa insatser behöver också göras återkommande och följas upp och utvärderas.

¹ Se författningskommentar i Ds 2022:9 s. 279

5.4.8 Ett utvidgat straffansvar för egenmäktighet med barn

Förslag: Straffansvaret för egenmäktighet med barn ska även omfatta fall där ett barn under femton år förs bort eller undanhålls i syfte att hindra att ett beslut om vård eller omedelbart omhändertagande enligt LVU verkställs.

Unizon *tillstryker* förslaget. Unizon delar utredningens bedömning att det är angeläget att straffansvar för egenmäktighet med barn även ska omfatta fall där ett barn förs bort eller undanhålls i syfte att hindra ett beslut om vård eller omedelbart omhändertagande enligt LVU verkställs. Unizon bedömer att föreslagen lagändringen behövs för att uppnå ett utökat skydd. Unizon anser dock att det är problematiskt att förslaget endast omfattar barn upp till 15 år. Med barn menas alla under 18 år. Det är fastslaget i barnkonventionens artikel 1. Vi vet från forskning och jourernas erfarenhet att även barn i åldersgruppen 15–17 år är särskilt utsatta.² Därför menar Unizon att det finns anledning att utreda huruvida alla barn under 18 år bör omfattas av brottsbestämmelsen.

Övriga kommentarer

Även om utredaren inte har kunnat utreda frågan om inom ramen för detta uppdrag anser Unizon, likt vad andra remissinstanser framhöll i samband med betänkandet *Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet* (SOU 2018:69), att möjligheten att höja åldern för utreseförbudet till 21 år bör utredas vidare.

Vidare anser Unizon, till skillnad från utredaren, att det finns särskilda skäl att införa regler om återkallelse av eller hinder mot att få nationellt identitetskort till följd av ett utreseförbud. Vi anser skyddsintresset att skydda det enskilda barnet från att bortföras utomlands väger så pass tungt att det motiverar inskränkningar av möjligheten att erhålla och inneha nationellt identitetskort.

De föreslagna lagändringarna träder i kraft den 1 juli 2023. Som utredaren anför i utredningen, vet vi från rapporter att flest barn riskeras föras bort i samband med skollov, särskilt inför eller i början av sommaren.³ Därför förespråkar Unizon att ikraftträdande bör tidigareläggas.

Stockholm 2022-10-03

Rebecka Andersson, generalsekreterare Unizon

Underlaget är framtaget av Tanja Hillberg, Sakkunnig Barnfrid, Unizon

² Länsstyrelsen Östergötland, Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck, Rapport 2021:1, s. 12–13

³ Ds 2022:9 s. 133